

48,850.

Q. D. B. V.

OMNES ET SINGULOS
ORDINUM ET DIGNITATUM OMNIUM
V I R O S

REIP. PATRIÆ RIGENSIS

CIVES ET EXTEROS

AD SOLEMNEM INTRODUCTIONEM

VIRI CLARISSIMI

DN. JOHANN. PAULI
MÖLLERI

MATHEMATUM PROFESSORIS PUBL.
NUPER ELECTI

IN ACROATERIO GYMNASII NOSTRI

*D. III. JUNII HORA ANTE MERID. X.
PERAGENDAM*

EO QVO PAR EST MORE MODOQUE
INVITAT ET ADVOCAT

COLLECII PROFESSORII NOMINE

M. HENNINGUS WITTE

ELOQ. ET HIST. P. P.

RIGÆ TTPIS GEORG. MATTH. NÖLLERL

A 5076.2.

Verissimè quondam, nec sine ratione, Aristippus, quum ex naufragio in Rhodiorum littus, maris impetu, ventisq; assilientibus, esset delatus, ac Mathematicas inibi aliquot reperisset in arena figuras, gaudio gestiens repente profiluit, accomites pariter suos bono esse animo iussit. Exinde enim se ne utiqvam ad rudes & barbaros, sed sapientes atq; politos delatum augurabatur. Scilicet hoc ille studio homines præcipuè æstimabat, aliis excellentiores, huic cultum, disciplinam, humanitatem subesse, firmiter sibi persuadens. Difficile sanè dictu, quàm præstans nobilissimæ Matheseos existat dignitas, quot & quanta in universum societati conferat humanæ commoda. Animadverti, inquit Socrates, qui naturâ Mathematici sunt, ad omnes ferè disciplinas acutiores apparere; qui autem ingenii hebetioris, si in hac erudiantur, etiamsi nihil aliud utilitatis consequantur, se ipsos tamen ingeniosiores efficere. Quocirca sapientiæ Antistes, Plato, Mathesin κατὰ παιδείαν ὁδὸν, viam ad eruditionem appellare haud dubitavit. Hinc nemo etiam ejus frequentare audebat Gymnasium, istis nisi prius imbutus esset scientiis. Et Xenocrates cuidam, Mathematicum ignaro, suamq; ingredienti scholam; Abi, ait, λαβὰς γὰρ ἔχεις φιλοσοφίας, ansas enim Philosophiæ non habes. Ex quibus luculenter videre est, quantum Mathesi tribu-

erint veteres, utpote quæ cum ipso propemodum mundo incepit, cujusque usu legitimo carere homines nulloatenus possunt. Manuarias sine hac extitisse, quis diceret, cum sua ex Mathesi ut plurimum deducant principia? Dubium ferè nullum est, quin vel ante, vel paulò post cataclysmum Mathematica effloruerit peritia. Si enim Josepho, vernaculo antiquitatum Judæicarum vindici, fides habenda, Astronomiæ jam tum operam dedere diluvium metuentes. Quàm accuratè quoque, & ad Architecturæ normam, Deus Ter Opt. Max. arcam extrui Noachicam jussit, ex sacro patet codice. Quid? quod ab antiquissimis populis, à Phœnicibus videlicet, Arithmetica, ob varia eorundem commercia; nec minus ab Ægyptiis Geometria, ob frequentem agrorum dimensionem, quam anniversaria Nili inundatio, limites confundens, requirebat, exculta fuerit, id nemini in priscis versanti annalibus obscurum videbitur. Ac ne quis fortè existimet, Mathesin exiguis contineri terminis, ingentem ejus latitudinem, & immensum fermè, quo se diffundit, spatium leviter duntaxat & *ὡς ἐν πλεονείᾳ* perlustrabimus. Arithmetici, ut hinc exordiamur, tanta profectò invenitur necessitas, ut verbis vix exprimi queat. Neque solum ea ad rem familiarem plurimum conducit, cum sine numerorum doctrina gubernari nequaquã possint domestica; sed in ipsa quoque Theologia
ulsum

usum habet longè maximum. Unde Præsul Hipponensis, D. Augustinus, quasi ex tripode locutus est: Nemo ad rerum divinarum humanarumque cognitionem accedat, nisi prius numerandi artem addiscat. Beneficiò quippe Arithmeticæ Christianus quivivis novit quotidie secum rationem ponere, benefacta benefactis addere, multa sibi subtrahere, bona proximi multiplicare, sua cum illo ex æquo dividere, & aureæ pietatis regulæ studere. Succedit Geometria, ex qua fructum non minorem itidem percipimus. Id quod lumen Philosophorum, Plato, innuere voluit, cum hujus cognitionis neminem suorum expertem permisit, adeoque Academiæ vestibulo inscribi curavit: *Ἀγεωμέτρητος εἰσὶν ἄνθρωποι*, nemo Geometriæ imperitus ingreditur. Nolumus in præsentem emolumentum exprimere, quod ex Geometriæ notitia ad eos redundat, qui Rempubl. gubernant. Horum siquidem est prævidere, ut vasa ac supellecilia suam nanciscantur mensuram. Quam quoque hæc scientia militibus utilis, imo necessaria sit, tam in castrorum metatione, quàm acie ritè ordinanda, rebusque aliis pluribus, sicco nunc pede præterimus. Longum esset, quid ipsa illa Icto, quid Oratori ac Judici conferat, huc afferre. Sæpe enim quæstio de agro movetur, de fundis dividendis, sæpe locus aliquis describi meretur, & sexcenta occurrunt alia, quæ Geometricam enixè desiderant opem, Quod
nec

nec Theologus absque ea commodè progredi possit, structura templi Salomonei exactissima, cæteraque id genus compluria Scripturæ evincunt loca. Jucunditas verò ejus tanta perhibetur, ut Archimedes, inventô adulteratæ coronæ dolô, lætus è balneis, vestium oblitus, domum nudus properârit, & Pythagoras, cognitâ Trianguli rectanguli naturâ, DIs centum boves immolârit. De Musica non est ut prolixè agatur. Etenim qvi ejus non capitur deliciis, trunco, quàm homini similior apparet. Bona exinde pullulantia dudum jam prudentissima Atheniensium agnovit Respublica, quæ peculiarem Parentibus legem imposuit, ut suos in Musicis diligenter informarent liberos. Certè si nihil præstaret aliud Musica, quàm quod animum gravi torpere veterno haud sinat, omni nihilominus laude atque amore prosequenda. Ad Opticam, quam Artis venustè appellant oculum, si vertere paululum mentis allubescit aciem, hem! quot ibi illecebræ prorsus amabiles, quot mira pariter & stupenda naturæ se nobis objiciunt? Ulus illius in cognoscenda rei magnitudine, altitudine, distantia, extra omnem dubitationis aleam summus est & valde acceptus. Non igitur à vero abludit, qvi Opticam, tanquam scalas, formavit, quibus in cœlum adscenditur. Per Tubum enim maculas in sole cognoscimus, lunæ superficiem inæqualem esse, ac quasi montibus attolli, quasi valli-

vallibus deprimi, nec pauca cernimus alia, quæ nunquam aliàs conspectui se nostro ingererent. Sic illa, varias naturæ & visûs detegit fallacias, in quibus talpæ instar cœcutiunt Opticæ artis ignari. Quid de Astronomia, siderali scientia, nullis non laudibus efferenda, dicemus? Sanè ex illo intermicantium signorum splendenti lumine suavissima in mundo elucescit pulchritudo: Neque minus ex admirabili magnorum corporum diei ac noctis præsidum in orbem reditu, natisque inde statis temporum vicibus, insignem haurimus utilitatem. Atque ex hoc ipso motu Stagiritæ æternum collegit motorem. Quantum verò in omni societate humana hæc valeat scientia, cùm temporis norma sit, horasque nobis, menses, annos constituat, non est, ut pluribus explicetur: O quàm fæda absque illa foret confusio in hac rerum universitate! Nicias olim visâ territus eclipsi, maximo Atheniensium malo, ausus non fuit educere exercitum; Pericles contrà, astrorum peritiâ inclutus, eidem egregiè profuit populo. Non instituti patitur ratio, ut Chronologiæ fructum longè maximum adducamus. Omnis omnino Historia, nisi temporum dirigatur serie, obscura, mutila ac incerta est. In Prædictionibus Prophetarum densæ Cimmeriæque occurrunt tenebræ, nisi lux Chronologiæ certissima affulgeat. Quò & Geographia facit, quæ, quantum utilitatis Historico, Politico, imò

&

& Theologo conferat, experientia abundè loqvitur. Nec ad Mechanicas transire artes nobis conceditur, quæ Architecturam quoque suo complectuntur ambitu, quarum qui ignoret usum, neminem hodie facillè reperiri credimus. Verùm enim verò de utilitatibus Matheseos quid incipiamus loqui, nullo numero pariter ac fine terminandis? Non intra ipsam consistunt, ad cæteras quoque disciplinas latè diffunduntur. Omnium ingenia alit, acuit, perficit, si quisque pro suo, ceu decet, modulo & instituto ea utatur. Id quod, pro singulari sua, quâ pollet, in Mathematicis disciplinis eruditione designatus Mathematicum Professor, VIR CLARISSIMUS, DN. JOHANN. PAULUS MÖLLERUS, Erf. J. U. C. ubertim declarabit, Orationem inauguralem de multiplici usu & præstantia Matheseos in solemnibus habiturus pænegyri, ut nobis proinde vela contrahere necessitas quasi quædam imponatur. Quid autem ab eo expectandum, non difficile erit hæriolari. Parens quippe ejus, præter Reipubl. Præturam, in antiquissima Germaniæ ad GERAM ACADEMIA, Professorium munus atque decus magna cum laude gessit. Et satis erit innuere, quod Idem ille Excellentissimum seculi nostri Mathematicum, Weigelium, aliquandiu attentè audiverit. Nam hunc vel salutasse, non minimam meretur commendationem. Ut verò novi muneris auspiciis feliciter faciat, dies III. Junii, ex Superiorum mandato, dictus est. Quocirca devenerandos Reipubl. hujus & Ecclesiæ Proceres, quin imo literatos atque literarum amantes quoscunque, submissè ac officiosè invitamus, ut tum præsentibus lingvis favcant, ac primordia hæc piis votis prosequantur. Nos illud in acceptorum tabulas referemus, & de pensatione nunquam non pro virili solliciti erimus. P. P. RIGÆ d. XXX. Maji, anni epochæ Christianæ cIo Io C XXCVI.